

Starten på bondelivet i Vesene 1959

När Sig-Britt och jag var i tonåren och med 7-årig folkskola, var jobben att välja på i hembygden inte så många. För flickorna, töserna, ordet tjejer var inte uppfunnet då, var det typ syverkstäder, som gav jobb. Och för pojkarna, ordet killar var heller inte uppfunnet då, var det sågverkens emballage- och lådfabrikation, som gällde. De riktigt stora och starka killarna tog åt sig ”att hugga i skogen”. som det hette. Det var att såga ner träden ”för hand”. Två man med en fogsvars, och kvista av dem med yxa.

Ca 1960 slog enmansmotorsågarna igenom, och revolutionerade virkes- och massa-vedshanteringen. Att barka av massaveden för hand, med barkspade upphörde också. Barkningen sköttes maskinellt av pappersmassaindustrin. Därmed försvann också alla snår av vildhallonbuskar. Underbara vad gällde hallonen, men inte vad gällde de stora getingbona. Vid de öppna platser i skogen, där barkspaden gjort sitt, kom det häpnadsväckande fort hallonbuskage. Dessa har nu i det moderna skogsbrukets tid försvunnit. Många tar vara på den kunskapen, och köper bark på sågverken för att lägga ut emellan sina hallonbuskar. Dessa frodas och trivs, och ogräset kvävs.

Det var en mycket förfallen jordbruksfastighet, med skövlad skog, som vi köpte. Men för två arbetare, sömmerska och sågverksarbetare, med lön på 2,25 kr. resp. 3 kr. i timman, och med 48 timmars arbetsvecka, var det inte möjligt att köpa en dyr, välhållen gård. Sådana bjöds också sällan ut på öppna marknaden. Det vanligaste var att något av barnen, eller någon nära släkting, fick köpa föräldra- och/eller släktgården. Och då med välskött skog, och med djur och inventarier till priser, som låg långt under vad priset var på den förfallna gård, utan ens så mycket som en hacka eller potatiskorg, som vi fick hålla tillgodo med. Det var verkligen att börja från början. Men vi högg i med friska takter, och jag var van att jobba på ackord, med båda händerna. Det senare går ju också att träna upp. Sig-Britts pensionerade föräldrar Karl och Anna Turesson, kom emellanåt och hjälpte oss. Det blev fem barn också. Arbetet och tidsåtgången med fem barn, kräver ju inte på långa håll fem gånger så mycket per barn, mot att ha ett barn. Det blir en fenomenal sammanhållning, där alla hjälps åt, och där de äldre syskonen tar ansvar för de yngre o.s.v..

Grannen och f.d. lantbrukaren Ernst i Håkansgården, som också haft takpannefabrikation, hjälpte oss och det betydde mycket. Hans tillverkning av takpannor satte andra världskriget stopp för, då det inte gick att få tag på bra cement.

En gång hade jag skadat en axel, i början av höskörden. Då mötte jag i Vesene affär pensionären Torsten i Mollaryd, som hade lagt ner sin lanthandel, vid järnvägsstationen, i just Mollaryd. Jag sa då att, ”Nu är det besvärligt med min onda axel”. ”Men då kan jag komma och hjälpa dig, jag har inte så mycket för mig numera”, svarade han. Jag upplevde honom som en räddande ängel. Det gällde ju att få in höskörden. När jag skulle betala sa han att, det tar jag inget betalt för. Du var ju i knipa, och måste ha in ditt hö, och jag har väl så jag klarar mej, så det kostar inget. Tack, Tack.

Att vi fick låna maskinerna av Markus i Götestorp, och hästen av Ernst i Haggården, minns man ju med tacksamhet. Vi hade ju stor brist på maskiner. Någon häst hade vi inte haft råd att köpa. Det skulle betyda en inkomstbringande ko mindre, för fodrets skull. En liten traktor blev det. En beg. Volvo T25 bensintraktor med hydraullyft kan tänka, som hade introducerats på marknaden ett tiotal år tidigare. Traktoraffären innebar att vi bytte bort bilen, en Morris Minor, och gav 1500 kr. emellan. Vi var utan bil i några år, men klarade att hälsa på släkten i Ljur-Nårunga-området emellanåt, eftersom vi fick låna Rut i Skråkås bil, också en Morris Minor. Efter att ha varit utan bil i några år köpte vi bil, även nu en Morris Minor. Den drog ju så lite bensin, och bensinen var ju dyr, tyckte alla. Den hade stigit till ca 45 öre litern.

1973 kom den första energikrisen, bränslepriserna steg. En kommunpolitiker sa med eftertryck och hög röst, att han hört, att i framtiden kan bensinpriset komma att ligga på 4 till 5 kr. litern. Folket skälvde och tänkte: ”Då kan vi nog inte ha bil i framtiden.

Hur var då förfallet på gården? Till vänster när man kom in i köket, fanns skafferiet. Det var nog inte målat någon gång, åtminstone inte med ljus färg. Råttor hade gnagt lite här och där, men det fanns de, som hade det värre enligt en anekdot. Två män satt och försökte överträffa varandra om hur fattigt och eländigt de haft det under sin barndom. Den ene sa att hemma hos honom hade de råttor i skafferiet. ”Men det var värre hos oss”, sa den andre, ”I vårt skafferi grät råttorna, för de hade inget att äta”.

I golvet fanns en lucka, ner till ett drygt en meter djupt rum, som tjänstgjorde som matkällare. Där hände en tragisk olycka, kanske ett 15-tal år tidigare, när frun i huset, Edit, glömt att stänga luckan i skafferigolvet, gick ut i köket, återvändande till skafferiet, och föll ner i källarutrymmet. Hon slog sig ohyggligt och efter en plågsam tid avled hon, och barnen Maj och Stig, blev utan mamma. Vid sidan om skafferidörren i själva köket, var vattenpumpen, handdriven. Den var helt kass men vi fick hjälp av svågern, Sven i Lillegården i Ljur, att sätta in en duglig. Den gamla pumpen var placerad över diskbänken, som var av masonit och med avlopp/slasken, som det hette. Pumpen hade läckt i ett antal år, med följd att undergolvet med några bjälkar, hade ruttnat upp, och fallit ner så att gårdens försummade katter, kunde springa in och ut som de behagade, via det obefintliga diskbänkgolvet.

Köksspisen var näst intill oanvändbar. En järnspis som var 60 cm hög, och man fick lägga in veden i eldstaden mycket försiktigt, för att inte stöta emot spisringarna, som då föll ner i elden. De 60 cm höga spisarna, av mycket gammalt datum, var så låga, därför att även kortvuxna personer skulle kunna röra om i de många gånger höga grytorna, som man skulle ha välling i, eller annan mat, soppor t.ex., och till att värma badvatten. Och detta utan att bränna sej på armarna. Badvatten i en balja till småbarnen, var ju viktigt, men inte minst det årliga julbadet i storbaljan. Där var det rangordning. Husfar badade först, sedan husmor, och barnen. Därefter pigan och drängen. Någon utan vatten myntade uttrycket: ”En fresker kröpp håller säk rener sjöl' ver”.

Rökgången från spisen uti skorstenen var ett ca 12 cm tjockt svart plåtrör, från inner-

delen av spisen, och en meter upp, till ett hål i skorstenen. Ingen snygg första anblick för besökare, som tittat in sedan 1908, då huset timrades upp, tycker vi nu.

På tal om vällingkok, var det en piga på en gård, som bar ut lunch – middag hette det på den tiden, innan ”lunchen” var uppfunnen. Hon hade med sej ett antal brödkakor/ hålkakor, som hängt på en stång uppe på vinden sedan storbaket, och en hink välling. När hon kom där och gick på den ojämna, håliga vägen, bar det sej inte bättre än att hon ”stod på näsan”. Nu var goda råd dyra. Vällingen hade, tursamt nog, hamnat i en grop på vägen. Men hon visste på råd. Hon tog den stora träsleven hon hade med sej, för att dela ut vällingen till tjänstefolket med, och helt sonika öste tillbaka vällingen i hinken. När hon kom fram till det hungriga arbetslaget, ursäktade hon sej och sa: ”Hettar i nån lort i vällinga så ä de krydder”. Jojo-männansan.

Det enda jag provat på, som liknat snickaryrket, var att använda hammare och spik. Helt övervägande 2-tums (5 cm) till fisklådor. Även längre spik vid emballage- och lastpallstillverkning på Greva såg. Den hårdaste delen var att få i 5-tums (12,5 cm) långa skruvspik med rundade huvuden, i torrt virke. Men att byta ut några golvbjälkar under innergolvet, under diskbänken gick bra. Det var bara att hugga i och försöka. När undergolvet revs ner, fick man ju följaktligen massor med gammal sågspån, modell 1908 över sig. Andningsskydd var inte ens påtänkt på den tiden.

Inomhustoalett fanns naturligtvis inte. Tvättning fick ske i ett tvättfat, och det var vanligt med ett gult emaljerat sådant med grön kant. Toalettstol fanns inte, och det var vanligt ända in på 1960-talet med utedass. Det var för det mesta sammanbyggt med ladugården, vid gödselstaden. Det vanligaste var en träbänk, att sitta på, med ett par mindre hål för barnen, och ett större för vuxna. En mycket vanlig tradition var att väggarna delvis skulle ”tapetseras” med foton på kungahusen. Både separata bilder på kungar, drottningar, prinsar och prinsessor. Och ibland stora familjefoton i färg. Fotona presenterades ofta i färg, som bilagor i veckotidningar som t.ex. Allers, Se, och Svenska Journalen. Då gick försäljningen upp. Svenska folket fick på så vis bra kunskap om kungahusen, även ute i Europa. Och folk älskade då, som de i hög grad gör även nu, att se vackra kläder, guldkantade kungavagnar, och glamour som avbrott, i den vardagliga ”lunken”. Intressanta TV- program började först på 60-talet.

Vi tillträdde gården första april 1959, men flyttade in den 26:e april. Efter någon vecka rasade innandömet av kakelugnen ihop, och det blev att kvickt köpa in en gammal kamin med plåtrör, för röken måste ju ut. Den välkände muraren Martin i Nordgården i Ornunga, tog detta med förtur, och sovrummet/ sängkammaren, som det hette, fick snabbt värme igen.

Den vanliga konstruktionen för att få ut röken på den tiden var, att köksspisen var ansluten direkt till skorstenen. Kakelugnar och eventuellt kaminer, var anslutna till skorstenen via, så kallade liggpipor, som på den övre våningen sträckte sig på sned uppåt, för anslutning till skorstenen. Alla liggpipor revs med tiden, och hålen i skorstenen lagades av en murare. Efter några år var värmeledning installerad av Björn i

Marstorp, i ett pannrum i den nyutgrävda, och därefter uppmurade källarvåningen. Efter detta behövdes endast den skorstenspipa, som fanns från början.

Källaren grävdes ut av en lastmaskin från Falks i Annelund. Den gick på band och hade ingen hytt. Avgaserna slog på sned upp emot det snustorra undergolvet i första våning, och föraren måste ibland huka sig för nerdrösande sågspån. Men effektivt och snabbt gick det. Ingen ifrågasatte någonting av det då, 1962. Alla, som besåg det hela beundrade vad utvecklingen gått framåt. Det gick på en dag, och Sig-Britt och jag var jättenöjda. Grannar och jag körde undan jordmassora, som kom till god nytta, i den med 30 cm.grova cementrör, lagda öppna diket "kanalen".

Vad gällde att mura upp källarvåningen, var det muraren Sigge i Hagalund från Årred som basade, och jag fick bra undervisning i murandets konst. Sigge gav mig bland annat, visdomsorden när det gällde relationer till andra människor. "Det viktigaste är, att det första onda ordet aldrig blir sagt". Jag har försökt följa det.

Från verandan upp till andra våning, var det en smal trappa. Större delen av denna våning var oinredd med golvbjälkar, med ca 60 cm mellanrum, som följaktligen också bar upp taket i första våning. Mellan bjälkarna var det fyllt med sågspån, som isolering mot kylan på vintern. Någon bräda var utlagd här och där, annars var det att gå på bjälkarna. Två rum var inredda för Maj och Stig, med en kamin i varje rum.

Den tegelstensmurade eldstaden i brygghuset, värmdde upp vattnet i koppargrytan, som jag skulle tro rymde 150 liter, till stortvättar, och där emellan till att koka småpotatis till grisarna. Rengöringen mellan potatiskokningen och tvättvattenkokningen var tämligen jobbig. Men det problemet som förfäderna haft, blev inte så stort för Sig-Britt och mej, då tvättmaskinerna kom i början av 1960-talet. På andra sidan av skorstenen kopplades "drängastugekaminen" in. "Drängakammern" var många gånger en del av brygghuset på gårdarna.

"Bästaingången" - verandan, som det hette, var en s.k. kallveranda med dubbeldörrar ut mot landsvägen. De var tämligen otäta, så när det var snöyra blev det långa vita strimor på golvet. I övrigt var huset bra byggt 1908, och med cementtegel på taket, från Ernst i Håkansgårdens takpannetillverkning.

När det gällde trädgården, var den större än nu upp mot byn, och med en vass, taggig hagtornshäck. Trädgården minskades ner till vad den är i dag. Delen från "bästaingången" ner mot ladugården, var igenväxt av diverse buskar, vildplommonträd, och mycket nässlor. Däremellan var det utslängt askhögar, och diverse skräp. Mycket aska blev det på den tiden, efter all vedeldning i köksspisen, i kakelugnar, och i kaminer. Det blev storröjning av allt, med uppdragning av mindre stubbar, efter vildplommonträden, som den 25 hk. starka Volvo T 25 bensintraktorn klarade. Och sedan potatisodling med tidiga Rosenpotatis, ett par år, som vi sålde det mesta av. Det var brist på tidig potatis, sommarpotatis på den tiden. Därefter blev gräsmattan sådd. Jag hade nytta av, att jag som soldat på I 15 i Borås 1955, var utkommenderad, med

många andra, att hjälpa till när regementets gamla fotbollsplan förnyades. En förberedelse för den gräsmatta, som finns nu i "Gategårn",- Ljungs Traktorförmedling.

Mot gårdsplanen till, sluttade marken ner mot ladugården. Någon körväg för lastbilar, fanns inte över gårdsplanen. Lastbilar, som kom med foder och annat, kunde endast under torkperioder köra in på gården, eller om det var tjäle på vintern. Annars kunde de endast backa in några meter, för avlastning på gårdsplanen. När torksommaren 1959 var över, var det till att hugga i med att stensätta vägen över gården. Jag letade upp stora flata stenar i stenmurarna, som det fanns många av på gården, men som på de flesta gårdar, inga snygga och vällagda, och lade ut de flata stenarna som grund. Sedan var det att hämta grus i "bya-hu'l'a". Det var det gemensamma grustaget för Vesenebyn. Det fanns liknande olika naturtillgångar, för de olika delarna av socknen, som grustag, lertag, och ibland naturlig vattentillgång, samt del i torvmosse. Dessa system fanns i hela Sverige.

Några år senare, när Leif Larsson i Fristad var och täckdikade på gården, en av alla gånger, fick han i uppdrag att från nämnda väg plana ut in mot trädgården, så pass långt att det blev en terrasskant, ca en meter hög, där efter en hel del arbete med spade för min del, blev klart att plantera buskar. Trädgårdskonsulent Ebbe Holmberg på Hushållningssällskapet var rådgivare, och levererade skisser. En pingstaftonskväll planterade Sig-Britt och jag buskarna. Det blev en tämligen sen kväll. Men det var ju pingstafton. Detta torde ha varit mot slutet av 1960-talet.

När vi hade flyttat in i april 1959, var det direkt bråttom, att ordna akuta behov som tryckte på. Några bjälkar i ladugården var helt av, av röta. Golvet uppe på höskullen, var säkrast att inte gå på. Det blev att riva bort det gamla ruttna, och lägga helt nytt, och det skulle vara klart före höskörden, som på den tiden började efter midsommar.

När det gällde vatten till djuren, fanns det en "säker" brunn under ladugårdsgolvet. Den gav tillräckligt med vatten, och man pumpade upp vattnet, med en handpump. Men endast ett par år efter tog den sagan slut. En morgon, när jag skulle pumpa upp dagsbehovet till djuren, blev jag förskräckt. Vattnet var brunt. Då hade den nära liggande gödselstaden börjat läcka in gödselvatten. Och det efter 56 år, sen "lagårn" byggdes, och att just vi skulle bli dom som fick "ta smällen".

Nåväl, Björn i Marstorp hade en gammal dunka-dunka bergborrmaskin stående, och Erik i Hållsäckran i Torpa Rote, i Ornunga, ryckte in och borrade. Det lyckades bra. Det blev 825 liter i timman, efter 42 meters borrhå. Men sedan inträffade en sak, som brunnsägare, som har djupborrat, råkat ut för enstaka gånger, att någon, kanske ett par mil bort, råkat träffa samma vattenådra, djupt nere i berget, och därmed lagt beslag på vattnet från någon annan. I det här fallet från oss. Detta har jag blivit lärd av fackfolk. Ett tiotal år efter den lyckade brunnsborringen, upptäckte vi att vattnet allt oftare tog slut, och vattenmängden mättes upp igen. Det visade sej att brunnen nu endast gav 85 liter i timman. Det blev mycket spring, ner till pumpen i källaren, för att stänga av, när den gick torr, och efter en stund, att starta den igen, och igen.

